

DAVIDIJADA WINFRIEDA BAUMANNA

(»LOGOS«, SPLIT, 1990, PREV. JADRANKA PRIŠLIN-PLANINC)

Andrea Zlatar

Knjiga *Die »Davidias« des Marko Marulić* rad je njemačkog slavista i latinista Winfrieda Baumanna, i kao takva svjedoči o interesu koji za stariju hrvatsku književnost postoji u inozemnoj, posebno u njemačkoj znanstvenoj javnosti. Taj nas interes posredno, a podnaslov Baumannove knjige — »Veliki ep dalmatinskoga latiniteta — neposredno, može poučiti o kontekstualnoj smještenosti i unutar evropskih literatura komparativnoj vrijednosti djela naših starijih pisaca. U slučaju Marulićeva spjeva *Davidias* takva je procjena to dragocjenija, budući da je djelo bilo izgubljeno ubrzo po svome nastanku (prva četvrtina 16. stoljeća), a pronađeno u rukopisu tek 1924. godine u jednoj talijanskoj biblioteci,¹ pa stoga nije moguće pratiti historijski tijek njegove recepcije. Prvo je izdanje *Davidias* doživjela 1954. godine (JAZU, prir. J. Badalić), a kritičko izdanje s prijevodom na hrvatski i iscrpnim komentarijima Branimira Glavičića 1974. godine (uredio V. Gortan).² Sama činjenica »zagubljenosti« *Davidijade* i njezina nedostupnost širem krugu javnosti zbog latinskog jezika, zasigurno su bili razlozi da je do pojave Baumannove knjige, 1984. u Njemačkoj, *Davidijada* bila monografski neobrađena. Glavičićev rad (»Važnost proučavanja Marulićeve 'Davidijade'«, 1974.) predstavljao je upravo putokaz — na njega se poziva i Baumann — takvome istraživanju, potrebi za cjelovitim sagledavanjem *Davidijade* s književnopovijesnog i književnoteorijskog stajališta. Jedna knjiga, dakako, teško da može obraditi sve probleme koji se nadaju u analizi *Davidijade*, ali je Baumannova studija učinila znatan korak, naročito u tematskom planu. Baumann kao vrstan poznavalac slavenskoga latiniteta izabire Marulića za analitički predložak

¹ O tome akribično i meritorno izvješćuje Tomasović u svojoj recentnoj monografiji o Maruliću (*Marko Marulić Marul*, Zagreb 1989, str. 86).

² Popravljen i dopunjen izdanje objavljeno je u okviru sabranih djela Marka Marulića u Splitu 1984.

smatrajući da dalmatinski latinitet unutar slavenskih književnosti zaslužuje ponajveću pažnju, a između dalmatinskih pisaca Marulić bez sumnje zauzima najistaknutije mjesto. Svoju analizu Baumann usmjeruje istovremeno dvama teorijskim interesima: prvi bi se sastojao u identificiranju odnosa Marulića i Vergilija, a drugi u pažljivoj analizi odnosa *Davidijade* prema biblijskom predlošku, i to sagledavajući taj odnos iz aspekta sadržaja. Tako Baumann razmatra i opisuje poetsku i retoričku strukturu Marulićeva spjeva (pripadnost »vergilijanskoj« tradiciji biblijske epike), te pjesnikov svjetonazor i teološke postavke što se očituju u tekstu. Time dolazi do zaključaka o Marulićevu mjestu unutar 16. stoljetne književnosti, kako hrvatske tako i europske; Baumann posebno upozorava na potrebu ispitivanja suodnosa prema Maruliću suvremenih djela slične vrste (tematike i obrade, poput Bunićeve i Vidine epike).

Baumann prosuđuje da se Marulić »znade vješto služiti epskim reminiscencijama i rekvizitima latinskog poetskog izraza, a da se pritom ne radi o uobičajenoj imitaciji« (13). Istovremeno, on upozorava da Marulićeva intencija nije bila stvoriti »nacionalni ep vergilijanske ili homerske snage, da nije želio epski opjevati scene iz dalmatinske povijesti«. (isto) Marulićeva je namjera, smatra Baumann, bila mnogo skromnija: obraditi heksametrima već postojeću biblijsku građu, u čemu se podudara s Vergilijem koji također nije htio izmišljati novo, već *biti velik u poznatome*. Što se kompozicije tiče, Baumann upozorava na »grube« analogije između *Ilijade*, drugoga dijela *Eneida* i prvoga dijela *Davidijade*: sva tri teksta sabiru se oko ratovanja i borbi za uspostavu kraljevstva (*Eneida*, *Davidijada*). Odnos prema antičkoj epskoj tradiciji vidljiv je i u jednom drugom sloju *Davidijade* — u njezinome nerijetkom usvajanju antičkih, mitoloških elemenata.

Vlastitu analizu Baumann središnjim dijelom posvećuje sadržajnoj strani Marulićeva epa. On prati korak po korak razvoj Marulićeve priče, upozoravajući i na raznovrsnost njegovih pripovjednih tehnika (opis, dijalog...) u odnosu prema biblijskom predlošku, ali se ponajviše bavi Marulićevom misaonom originalnošću u odnosu na teološki propisano razumijevanje i tumačenje priče o Davidu. Razina poetske obrade i teološke interpretacije pokazuju se međusobno ovisnima, i time dokazuju konzistentnost Marulićeve pjesničke i misaone zamisli. Baumannova je analiza »svjesno orijentirana na pitanja epa i teologije«, a mjestimično »dolazi jače do izražaja i filološko znanstvena analiza« (21). Baumann analizira postupke likova s obzirom na njihovo obrazloženje u starozavjetnom tekstu te s obzirom na motivaciju koja pridolazi u Marulićevu epu: time se dobiva slika i o eventualnim pomacima u Marulićevu interpretiranju biblijskoga teksta. Radi se, prije svega, o izlučivanju vrijednosnih kategorija što reguliraju ponašanje likova: misli se pritom i na vrijednosti međusobne komunikacije i na on što inače pripada spektru osobnih mana i vrlina: hrabrost, kukavičluk, oholost, ljubomora, ljubav, prijateljstvo, osveta, kazna... Marulić, osim toga, razlikuje osobno shvaćanje nekoga događaja od njegovoga višega smisla: tako i David shvaća da je Nabalova smrt dio »nekog višeg, sveopćeg smisla« (53). Religiozno-etička razmatranja zauzimaju veliki dio prostora i u samome epu, procjene smisla događaja, konkretnih i simboličkih. Povijesna pozadina ne ostaje zao-

bidenom: Baumann potcrtava društvenopolitičku i državnopolitičku pozadinu djela, budući da Marulić, kao »Hrvat, humanist, konzervativni katolik, intelektualac i splitski patricij« (121) ne zaobilazi ni jedan od ondašnjih prisutnih problema: »dekadencija kršćanstva, opasnost od Turaka, crpljenje nove snage iz Biblije, distanciranje od antičkog nasljeđa, samosvijest epohe.« (isto)

Posebna je vrijednost Baumannove studije u činjenici da se njegovi zaključci temelje na iscrpnoj analizi koja je metodološki dosljedno provedena; Baumann *Davidijadu* analizira rastvarajući redom svako pjevanje na njegove pripovjednotematske sekvence, ne zaobilazeći one dijelove priče koji ukazuju na moguće kontradikcije unutar Marulićeva djela, kao i na detalje što promiču oku čitaoca: primjerice, Marulićevo odbijanje plesa i pjevanja Baumann povezuje s Augustinovom netrpeljivošću prema plesnoglasbenim umijećima: tu srednjovjekovna tradicija nadjačava biblijski tekst. Za svoju je analizu Baumann kao znanstvenik svestrano opremljen — i filološkim i književnopovijesnim i teološkim znanjima. Preglednost njegova rada i jasnoća izlaganja, te iscrpan popis primarne i sekundarne referencijalne literature, potvrđuju uvjerenje da je riječ o primjerno izvedenom znanstvenom djelu. Studija o *Davidijadi* ima, međutim, u širini svojih zaključaka, vrijednosti veće od zatvorenosti i pretpostavive »uskoće« monografijskoga djela. U prvome redu namijenjena slavistima i latinistima, te komparatistima, teoretičarima i povjesničarima književnosti, ona može biti od važnosti za svakoga povjesničara, filozofa ili teologa, za svakoga znanstvenika koji se upućuje u kulturološki sklop, te mjesto i funkciju koju biblijski ep, poput *Davidijade*, zauzima u 16. stoljeću. Osim toga, a to nije najmanje važno, svakome dobro namjernom čitaocu Baumannova knjiga može poslužiti kao pomoćni priručnik koji će ga voditi sigurnom teorijskom i historiografskom rukom po teološkim područjima značenja koja nam, zbog historijske udaljenosti, više nisu neposredno dostupna. Baumann se, naime, upušta i u tumačenje eventualnoga suvremenog etičkog shvaćanja Davidovih postupaka, njegova razumijevanja u svjetlu ovostoljetnih teoloških naputaka — pojam krivice, oprost, osveta, subjektivno zgriješeno ili objektivna krivica — s obzirom na razlike koje postoje između Staroga i Novoga zavjeta, te između njih i nas danas. Baumannova je osnovna namjera bila da ustanovi na »koji je način taj epik pripovijest o Davidovu usponu, kraljevanju i kraju, dakle biblijsku predaju, umjetnički preoblikovao u biblijski ep i prozeo ga teološki, jasnim značenjima. Mnogo toga nije mogao pjesnik naći u samom predlošku, mnogo toga stajalo je između redaka i tek je naznačeno u tekstu Biblije.« Marulić je, zaključuje i visoko ga vrednuje Baumann, »u svojoj *Davidijadi* priču o Davidu na decentan i primjeren način domislio i ispričao dalje.« (121).

Našemu predstavljanju Baumannove knjige osnovna je namjera bila prikazati ono što je u njoj, i na koji način, o Maruliću izneseno. Svrhovito bi, dakako, bilo procijeniti i ono što tome radu nedostaje, no takvome se poslu odupire izričito i svjesno autorovo ograničenje vlastita rada na smisaonosadržajnu analizu *Davidijade*. Stoga je od upućivanja kritike potrebnije nastaviti proučavanje toga Marulićeva spjeva imajući na umu kako od strane Glavičića postavljene »zadatke« te realan Tomasovićev sud da o *Davidijadi*

